

зможе у найближчому майбутньому покращити організацію і провадження досудового розслідування на якісно новому рівні.

*Наголова І. Ю.,
слідчий організаційно-методичного
відділення слідчого відділу Макіївського МУ ГУМВС України
в Донецькій області,
здобувач кафедри кримінального процесу
Донецького юридичного інституту МВС України*

ГЕНЕЗА ВСТАНОВЛЕННЯ ПОДІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Нині слідчому, як представнику виконавчої влади, як ніколи, потрібно мати силу, волю, мудрість та знання, аби відповідно до норм кримінального процесуального законодавства приймати правильні рішення у кримінальному провадженні. Приступивши до розгляду матеріалів провадження, слідчий, суддя не можуть зупинитися, відпочити, призначити злочинцеві інший час, відмовитися від розгляду провадження та встановлення обставин вчинення, що у подальшому забезпечить прийняття ним обґрунтованого та неупередженого рішення.

Як зазначав Ж.-Ж. Руссо, тисячі доріг ведуть до помилки, до істини – лише один. Той, хто наділений правом і владою розслідувати злочин, хто має бажання, волю та знання, не повинен упустити свій шанс зробити таємне явним, не повинен збитися з дороги. Готових рецептів у цій складній справі немає і бути не може. У кожному конкретному випадку дорога до істини одна, а кращий путівник – знання.

У частині першій ст. 3 Конституції України закріплено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю у державі, на що й спрямована діяльність правоохоронних органів та органів судової влади, з метою забезпечення реалізації зазначених положень Основного Закону України. Діяльність правоохоронних органів з забезпечення прав людини, полягає у визначенні фактів об'єктивної дійсності у кримінальному провадженні шляхом встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення. Це важливо для досягнення істини та встановлення конкретних обставин вчиненого кримінального правопорушення або суспільно-небезпечного діяння, при збиранні доказів та встановленні обставин, що забезпечать прийняття законного та обґрунтованого рішення.

Серед обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, важливе місце належить події кримінального правопорушення. Це процесуальне поняття пройшло складний історичний шлях. Так, основним джерелом стародавнього права була Руська Правда, однак ці питання у ній не врегульовувалися. Внаслідок кодифікації у XV столітті з'явилися Новгородська

та Псковська грамоти, які регулювали судоустрій та судочинство того історичного періоду. Псковська судна грамота 1476 р. складалася із 120 статей та у порівнянні з Руською Правдою більш чітко визначала питання права та цивільного і кримінального судочинства.

Питання визначення обставин вчинення кримінального правопорушення, яке виражалось у встановленні та збиранні доказів, ще у XVIII-XIX ст. Бентам визначав як загальну назву, яка дається кожному факту, коли він подається на розгляд судді з метою сформувавши в останнього переконання в існуванні факту (обставин), який повинен стати підставою для судового вироку.

Значний вплив на розвиток та існування сучасного права мало феодальне право Великого Литовського князівства, яке знаходить своє відображення в правових нормах Литовських Статутів 1529, 1566 та 1588 р.р., згідно яких, права суб'єктів всіх правових відносин розширювалися, а роль публічної влади та права росла. Інститути кримінального права відображені у всіх трьох Статутах, зокрема у розділах VII, XI-XIII Статуту 1529 р., у розділах XI, X, XIII-XIV Статуту 1566 р., у розділах I, III, X-XIV та незначній кількості норм в інших розділах Статуту 1588 р. Однак питання врегулювання окремих процесуальних дій та порядку встановлення обставин вчинення злочинів у цих Статутах ще не розкривалися.

У 1864 р. був прийнятий Статут кримінального судочинства (далі – СКС), у ст.ст. 30, 46, 50, 119 якого вже йшлося про необхідність встановлення обставин вчинення злочину, а саме у скарзі як письмовій, так і в словесній, а також в повідомленні до мирового судді громадяни та поліцейські повинні вказувати серед інших обставин такі: характер злочинної дії, час та місце її вчинення, на основі яких мировим суддею приймалося рішення про доручення поліцейським встановлення інших обставин вчинення злочинної дії та проведення по ній розслідування. У ст. 218 СКС приділялася увага встановленню місця вчинення злочину, що визначалося відносно до моменту його вчинення, та у випадку завершення злочинної діяльності в стадії караного посягання, місцем вчинення злочину є те місце, де може вважатися вичерпаним законний склад злочину.

У подальшому на території сучасної України діяли Інструкції для народних слідчих 1919 та 1921 р.р., які й визначали порядок провадження у кримінальних справах та необхідність встановлення обставин вчинення злочинно-караного діяння з метою пред'явлення обґрунтованого обвинувачення винній особі. У зазначених Інструкціях мало місце визначення провадження окремих слідчих дій, серед яких були обшук, виїмка, огляд та інші, які виступали, у свою чергу, способом збирання доказів з метою встановлення загальних обставин вчинення злочину.

Вже у КПК УРСР 1922 р. доказам було присвячено окремий розділ IV «О доказательствах». Саме у ньому унормовувалися окремі слідчі дії, спрямовані на встановлення обставин вчиненого злочину. Крім того, у ст. 132 КПК 1922 р. визначалася необхідність зазначення в постанові про притягнення особи в якості обвинуваченого місця та часу вчинення злочину, які також відображалися у ст. 64 КПК України в редакції 1960 р., передбачені вони також

у ст. 91 КПК України в редакції 2012 р. У цих Кодексах обставинам, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні, присвячено цілу низку процесуальних норм.

Отже, враховуючи викладене, можна зробити висновок, що встановлення події кримінального правопорушення як обставини, яка підлягає доказуванню у кримінальному провадженні, мало тривалий час свого історичного становлення. Значний період часу не існувало однозначного визначення обставин, які необхідно встановити, зокрема, події кримінального правопорушення, для прийняття законного, неупередженого та обгрунтованого рішення. Лише кодифікація процесуального законодавства України на початку 60-х років ХХ століття частково усунула цю проблему.

*Науменко А.В.,
курсант ННІПСК НАВС*

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Поряд із загальними положеннями, що належать до питань провадження в щодо осіб, які вчинили злочин, кримінальний закон передбачає певні особливості проведення досудового розслідування та судового розгляду справ про злочини, які вчиняються неповнолітніми. І з внесенням змін до КПК 1960р. ці особливості відокремлено в окремий розділ, які стосуються предмета доказування у діяннях, що вчиняються даними особами, затримання і взяття під варту, пред'явлення обвинувачення і допит неповнолітнього обвинуваченого, особливості судового розгляду та ін.

Встановлюючи дані особливості, законодавець виходив з психологічної характеристики цього віку, а саме: нестійкості психічних процесів, відсутності достатнього життєвого досвіду, знань, навичок, соціальної поведінки. Тобто така психофізична незавершеність процесу формування особи призводить до нездатності повною мірою (на рівні дорослої людини) усвідомлювати фактичні ознаки і суспільну небезпечність такого складного соціального явища як злочин, а також можливість адекватно оцінювати свою поведінку.

Тому враховуючи біологічні, психологічні та соціальні особливості неповнолітніх, закон, по-перше, забезпечує їх посилену кримінально-правову охорону, по-друге, є певні особливості досудового та судового розгляду справ про злочини, що вчиняються самими неповнолітніми. Ця позиція базується на міжнародно-правових актах, зокрема Декларації прав дитини, у Преамбулі якої зазначається, що: "принимая во внимание, что ребенок, ввиду его физической и умственной незрелости, нуждается в специальной охране и заботе, включая надлежащую правовую защиту".

Актуальність теми. Сучасна Україна перебуває на шляху демократичних перетворень. Політичні, економічні, соціальні та правові реформи, що проводяться в нашому суспільстві, безпосередньо стосуються всіх верств